

Birikim

AYLIK SOSYALİST KÜLTÜR DERGİSİ

Mülteciler ve göç

ELÂ BİLGİN

Ulus-devletlerde mülteciye yer yok

DOĞUŞ ŞİMŞEK

Türkiye'de sığınmacı olmak

ÜMİT BEKTAŞ

Mültecilerin fotoğrafları

AHMET İÇDUYGU

İnsan kaçakçılığı ya da kayıtdışı sınır geçişleri üzerinden Türkiye, Suriye ve Avrupa Birliği meseleleri

DENİZ ŞENOL SERT

UĞUR YILDIZ

Kısıtlanan özgürlükler

AYŞE AKALIN

Hayatın iktidarının cinsiyeti

ZEYNEP KIVILCIM

Sürgünde hukuksal şiddet

SEZİN ÖNEY

Arap Baharı'ndan aşırı sağın baharına

KEMAL VURAL TARLAN

Savaş, göç, sınıf: Emegin göçü

SERCAN ÇINAR - EDA SEVİNİN

Prem Kumar Rajaram ile söyleşi: Macaristan ve mülteciler üzerine

EVİRİM HİKMET ÖĞÜT

Müzik göçmenin ne işine yarar?

Sol ilahiyat ve ateizm

MUSTAFA TEKİN

Ateizm ile teizm arasında yabancılaşma -Hangi "ara"da görüşeceğiz?-

Kürt hareketi

FIRAT AYDINKAYA

Kalem ve kılıç: Kürt mücadelesinde şiddetin tarihi ve anlamı

ARALIK 2015 - 10,00 TL

GEÇEN AYIN BİRİKİMİ

ISSN 1300-8358

9 771300 835005

212162 - 2015/12

OMER LAÇINER Uygarlığı korumak ve sorgulamak • TANIL BORA Siviller ölür, vatan bölünür

320

Geçen ayın birikimi

- 3 ÖMER LAÇINER
*Uygarlığı korumak
ve sorgulamak*
- 7 TANIL BORA
Siviller ölür, vatan bölünür

Mülteciler ve göç

- 9 ELA BILGEN
Ulus-devletlerde mülteciye yer yok
- 16 DOĞUŞ ŞİMŞEK
*Türkiye'de sığınmacı olmak:
Belirsizlikler içinde yaşamak*
- 24 ÜMIT BEKTAŞ
Mültecilerin fotoğrafları
- 26 AHMET İÇDUYGU
*İnsan kaçakçılığı ya da kayıtdışı
sınır geçişleri üzerinden Türkiye,
Suriye ve Avrupa Birliği meseleleri*
- 33 DENİZ ŞENOL SERT - UÇUR YILDIZ
*Kısıtlanan özgürlükler:
Türkiye'de sığınmacı olmak*
- 38 AYŞE AKALIN
Hayatın iktidarının cinsiyeti

- 42 ZEYNEP KIVILCIM
*Sürgünde hukuksal şiddet:
Türkiye'deki mülteciler*
- 47 SEZİN ÖNEY
Arap Baharı'ndan aşırı sağın baharına
- 53 KEMAL VURAL TARLAN
Savaş, göç, sınıf: Emegin göçü
- 63 SERCAN ÇINAR - EDA SEVINİN
*Prem Kumar Rajaram ile söyleşi:
Macaristan ve mülteciler üzerine*
- 72 EVRİM HIKMET ÖCÜT
Müzik göçmenin ne işine yarar?

Kürt hareketi

- 77 FIRAT AYDINKAYA
*Kalem ve kılıç:
Kürt mücadelesinde
şiddetin tarihi ve anlamı*

Sol ilahiyat ve ateizm

- 93 MUSTAFA TEKİN
*Ateizm ile teizm arasında
yabancılaşma
-Hangi "ara"da görüşeceğiz?-*

Kısıtlanan özgürlükler: Türkiye’de sığınmacı olmak

DENİZ ŞENOL SERT – UĞUR YILDIZ

Sadece 2015 yılında Ege Denizi’ni geçerek kendilerine yeni bir yaşam kurma hayali ile hayatlarını kaybeden insanların sayısı yüzleri aştı. Bu insani krize karşı başta Macaristan olmak üzere Avrupa’daki bazı hükümetlerin ilk tepkisi insani geçişlere izin vermek yerine ‘Avrupa Kalesi’ fikrini iyice pekiştiren duvarlar örmeğe oldu. Türkiye’nin güvenli bölge önerisi de benzer bir politikamın farklı bir yansıması olarak göze çarpmakta. Sayılardan değil insanlardan bahsettiğimizi göz ardı eden bu tür uygulamaların kimin güvenliği için öne sürüldüğü ise tartışma konusu.

Türkiye’de, üç yaşındaki Aylan Kürdi’nin kuyuya vurmuş cesedinin fotoğrafını gören geniş bir kesim Avrupa’nın kapalı sınır politikalarını eleştirmeye başladı. Oysa 2011 yılından bu yana ülkemizde yaşamaya çalışan birçok Suriyelinin neden Türkiye’den gitmek istediği sorusuna çok azımız değindik. Eğitim, sağlık ve çalışma alanlarında karşılaştıkları sorunlar hakkında kamuoyunun bilgisi gerçekten çok az. Bu durum sadece geçici koruma altında bulunan Suriyeliler için değil, Türkiye’de bir çeşit uluslararası koruma altında yaşayan herkesin sorunları için geçerli. Türkiye’de göç ve göçmenlerin sorunları konularında kamuoyunun hem ilgisi hem bilgisi sadece çok az değil, aynı zamanda kategoriler hakkında da herkesin kafası çok karışık. Bu makalenin ama-

cı, Türkiye’nin uluslararası koruma politikalarındaki farklı kategorileri betimlerken, aynı zamanda koruma altındaki bireylerin yaşadıkları sorunlara değinmek; Türkiye’ye sığınan insanların aynı anda nasıl haklara erişim sorunsalı ve özgürlüklerinin kısıtlanması ile karşı karşıya kaldıklarını irdelemek.

Mezzadra ve Neilson, *Border as Method* (Bir Metot Olarak Sınır) başlıklı çalışmalarında “sınırı tarafsız bir hat” olarak tanımlayan ve araştırma metodunu ‘tarafsız teknikler üzerine inşa edilen ve alışageldiğimiz yolları temel olarak değiştirmeden farklı nesnelere uygulayan önceden belirlenmiş bir set” yönündeki öngörülere karşı çıkmaktadırlar (2008: 17). Bu karşı duruş ve “bir metot olarak sınır” yaklaşımı, dahil olma ve hariç tutulma arasındaki hat ve aynı zamanda günümüzde önemli derecede değişen toplumsal dahil edilme kodlarının bulanık hale gelmesiyle oluşan gerilimler ve karmaşalar üzerine üretken bir öngörüyle ifade etmektedir. Biz de Mezzadra ve Neilson’un bu eleştirilerinden yola çıkarak, bu makaledeki metodumuzu Türkiye’nin göç ve sığınma sistemi ve bu sistemi irdelemek için “militan araştırma” gerektiren bir yaklaşım olarak nitelendirmektediriz (Mezzadra ve diğerleri 2015). Militan araştırma, siyasi göç epistemolojisine karşı bir işleyiş içinde çalışarak iki temel müdahaleyi he-

göç ve sığınma politikalarına dair kural ve normlarının içselleştirilmesi göç ve sığınma politikalarının Avrupalılaşmasına yol açar. Yani, devletler, göç ve sığınma politika alanlarında yalnızca ulusal beklentileri bağlamında değil Avrupa çıkarları bağlamında düşünerek hareket etmeye başlarlar. Diğer bir deyişle, koşulluluk stratejisi Avrupalılaşmanın altında yatan temel dinamik olmaz. AB’nin üyelik süreci temelde ulusal göç ve sığınma politikalarını etkileme süreci bir *farklılaşma* (*differentiation*) ortaya çıkması olarak da sonuçlanabilir. Bu çerçevede, AB’nin göç ve sığınma alanlarındaki kural ve normlarının ilgili ülkenin ulusal mevzuatını etkilemeyi başaramadığı görülmüştür. Ülkenin özgül koşullarının gerekliliği olarak, AB’nin kural ve normlarından farklı kalsa da, ulusal göç ve sığınma politikalarının özelliklerini koruyarak, AB’nin göç ve sığınma politikalarının geneline katkı sağlamaları anlamına gelir. Ancak ortaya çıkan bu farklı politikaların zorunlu bir birlikteliğidir. Öte yandan, AB üyelik sürecinin ya da AB ile etkileşimin, Avrupalılaşmanın, bir sonucu olarak ulusal göç ve sığınma politikaları ve uygulamalarındaki dönüşüm *ortak sahipliğe dayanan* (*joint ownership*) yeni özgün sonuçların ortaya çıkması anlamına da gelebilir. Buna göre devletler, AB’nin kural ve normların kendi özgül koşullarından dönüştürücü katkılar yapabilirler; sonuçta yeni kural ve normlar AB ile birlikte üretilebilir. Bu aşamada, devletler, göç ve sığınma politikaları ve uygulamaları alanlarında yalnızca Avrupa ya da kendi ulusal çıkarları bağlamında edilgen düşünerek hareket etmezler, etkin aktörler olarak hem Avrupa’nın hem de kendi ulusal çıkarları için yeni ortak bir ürün çıkarma becerisi gösterirler.

Türkiye’de uluslararası göç ve sığınma politikalarının dönüşümünde AB üyelik sürecinin en temel etken olduğu çok açıktır. Kısacası, bu alanda bir Avrupalılaşma, ya da AB-lileşme, süreci uzun süredir yaşanmaktadır. Yukarıda sözünü ettiğimiz süreç içinde Türkiye’deki dönüşümlerin daha çok farklı tonlarda koşullandırma, sosyalleşme ve farklılaşma aşamalarını içerdiği söylenebilir. Ancak bu sürecin bir derece de olsa ortak sahipliğe yönelme aşamasına geçtiğini öne sürmek müm-

kün değildir. Bu hiç şüphesiz, AB-Türkiye üyelik ilişkisinin genel görüntüsüne uygun bir gelişmedir. AB-Türkiye ilişkilerinin karşılıklı güven ortamının oldukça olumsuzluklar içerdiği bir dönemde göç ve sığınma politikaları ve uygulamaları alanlarında ortak sahipliğe yönelen bir yeni politika üretme aşamasına gelmesi zaten beklenemez.

Sonuç olarak, yukarıdaki tartışma konularında ortaya koyabileceğimiz çıkarımlardan ilki düzenli göç olanaklarının olmayışının düzensiz göç hareketlerini ortaya çıkardığı gerçeğidir. Düzenli göç olanakları olsa, Asya’nın, Afrika’nın, ya da Ortadoğu’nun birçok ülkesinden Türkiye’ye gelip adım adım Avrupa’ya yönelen yüzbinlerce göçmenin kaçakçıların yardımı ile kayıtdışı sınır geçişi yapmasını düşünemeyiz. İkinci temel çıkarımımız, düzensiz göçün karma göç hareketleri olarak ortaya çıkmasıdır. Bir yandan, doğası gereği sığınma hareketleri içinde mülteciler kayıtdışı sınır geçişi ile varış noktalarına ulaşmaya çalışmaktadırlar; bu yolculuklarında kaçınılmaz olarak kaçakçılardan yardım almak zorunda kalmaktadırlar. Diğer yandan, ekonomik zorluklarla düzensiz göç hareketlerine katılanlar, sıkı korunan sınırları yine kaçakçıların yardımı kayıtdışı olarak geçmeye çalışmaktadırlar. Bu kayıtdışı göçün göç alan ülkelerdeki ekonomi içindeki kayıtdışı işgücü piyasasına katkıda bulunduğu unutulmamalıdır. İkili işgücü piyasası kuramı temelinde, merkez-çevre kavramını işgücü piyasalarının yapısına uyarlayarak, zengin ülkelerdeki birincil (vasıflı) ve ikincil (vasıfsız) işgücü ayırımına dayalı olarak enformel sektörün güvencesiz ve ucuz işgücü olması nedeniyle yüksek düzeyde düzensiz göçmen emek gücüne eğilim gösterdiği söylenebilir. Küresel dünya ekonomisi içinde, özellikle Kuzey Amerika ve Avrupa’da, ucuz ve güvencesiz kayıtdışı bir göçmen emek pazarının oluşumunun on yıllardır kurumsallaştığını ve engellenmediğini biliyoruz. Bu bakış açısından da kaçakçılara dayanan bir kayıtdışı sınır geçiş sistemi ile göç alan ülkelerdeki kayıtdışı işgücü pazarının işlevselliği olduğunu vurgulamak gerekir. Düzenli, “yasal”, sınır geçişlerinin ve göç etme imkanlarının artırılmaması hem insan kaçakçılığını hem de yasa-dışı sınır geçişlerini artırmaktadır.

deflemekte. Bunlardan birincisi, "göçleri araştırmanın durağan hedefleri olarak işleme karşı olarak, göçmenlerin karşılaşmaları ve ürettikleri çekişme politikaları, rastlantısal var olma stratejilerini ve göç pratiklerinin girdaplarını hesaba katmayı amaç edinmekte" (Mezzadra ve diğerleri 2015: 63). İkinci olarak, militan araştırma, göçmenlerin göçün bilgi üretim sistemi içinde özneler haline geldiği güç asimetrisi ile ilgilenmektedir (Mezzadra ve diğerleri 2015: 64). Kısacası bizim yaklaşımımız bir metot olarak göç ve sınır sistemi ve bu metot içerisinde militan bir araştırmadır. Bu bağlamda, bu araştırma, 2012 yılından başlayıp 2015 yazının sonuna kadar aralıklarla devam ederek, geçici koruma altındaki bireyler, sığınmacılar, sığınma başvurusunda bulunma hazırlığında bulunan düzenli veya düzensiz göçmenler, Türkiye'den Kanada'ya yerleştirilmiş şartlı mülteciler ve son olarak İran'dan Türkiye'ye gelip geri dönmüş ve/veya gelme hazırlığında bulunan bireylerle yarı yapılandırılmış mülakatların bulgularını yansıtmaktadır. Burada benimsemiş olduğumuz yaklaşım ve üzerinde durduğumuz asıl mesele, Türkiye'de "egemen güç" tarafından çeşitli kategorilere ayrılmış olan sığınmacı, veya uluslararası koruma sistemi, göçmenler için Giorgio Agamben'in kavramsallaştırdığı "olağanüstü hal" durumunu yaratmakta diyebiliriz (Agamben 1998, 2000). Gerçekten de Türkiye'de göçmenler ve sığınmacıların varlıklarını sürdürmeleri rastlantısal var olma taktiklerine dayanmakta ve toplumsal dahil edilme ve hariç tutulma siyasi, hukuki, ekonomik ve bürokratik yollarla bulanık hale getirilmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana belirsizliklere maruz kalmış olan sistemdeki bulanıklaştırılmanın en son örneğini, Türkiye'nin 2013 yılında kabul ettiği "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" teşkil etmektedir. Türkiye'nin ilk göç ve iltica yasası olarak adlandırabileceğimiz bu kanunun Uluslararası Koruma Bölümü altında dört ay-

rı koruma kategorisinden söz etmek mümkündür. Karşımıza ilk olarak "mülteci" kavramı çıkmaktadır. Bu, tanımı Cenevre Konvansiyonu'na dayanan fakat Türkiye'de sayıları yüzü geçmeyen, dolayısıyla günlük hayatımızda karşılaşma olasılığımızın çok az olduğu bir gruba temsil etmektedir. Zira bu kategoride uluslararası koruma almış bir bireyin mülteci statüsü alabilmek için, ileride daha detaylı olarak irdedeceğimiz gibi coğrafi kısıtlamaya uygun olarak, bir Avrupa ülkesinden Türkiye'ye kaçarak sığınma talebinde bulunması gerekmektedir.

Karşımıza çıkan ikinci kategori "şartlı mülteci" etiketidir. Bu etiket ile egemen güç olarak nitelenebileceğimiz Türkiye, Avrupa ülkeleri dışından Türkiye'ye gelerek sığınma talebinde bulunan kişileri kastetmektedir. Başvurularının kabulü halinde İçişleri Bakanlığı tarafından bir uydu kentte yerleştirilen ve Türkiye'de "geçici" olarak bulunan bu bireyler daha sonra Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) aracılığıyla üçüncü bir güvenli ülkeye yerleştirilmeyi beklemektedirler. Bu bekleme süresi bir yıldan üç yıla, hatta kimi zamanlar beş yıla kadar çıkabilmektedir.

Bu bölümde karşımıza çıkan üçüncü kategori ise "ikincil koruma" kavramıdır. Bu kategori, ne mülteci ne de şartlı mülteci olarak nitelendirilen fakat ülkesine geri gönderilmesi halinde ölüm veya infaz edilme tehlikesi bulunan bireyleri kapsamaktadır. Bu noktada ikincil koruma statüsü verilen bir bireyi şartlı mülteci statüsünden neyin ayırt ettiği tamamen muğlak bir durumdur.

Yeni kanunun Uluslararası Koruma bölümünü dördüncü bir kategori olan geçici koruma statüsü takip etmektedir. Geçici koruma statüsü kitlesel sığınma hareketlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim bugün Türkiye'de kayıtlı olarak bulunan bütün Suriyeliler geçici koruma rejimi altındadır. Kanunun belirlemiş olduğu kategoriler farklı olsa da egemen gücün bu bireyler için uyguladığı politikalar ve bunların sonuçları benzerlik göstermektedir.

Önce geçici koruma altındaki Suriyelilerden başlayalım: Eğitim alanında, hane gelirleri çocuklarının çalışmasına dayanan birçok Suriyeli aile,

IGNACIO FRADEJAS-GARCIA

çocuklarını okula gönderememektedir. Çocuklarını okula göndermek isteyen ailelerin önlerinde ise üç seçenek bulunmaktadır: İlk seçenek, çocuklarını Türkçe eğitim veren Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesindeki okullara göndermek ki çocukları Türkçe konuşabilecek ailelerin kontenjanlar ve kayıt süreci hakkında bilgileri çok az. İkinci bir seçenek, çocuklarını MEB ile protokol imzalamış olan özel okullara göndermek ki bu okullarda genelde bir ücret ödemek zorundalar; ya da son olarak protokol olmayan özel okullara kayıt yaptırmak ki bu okullarda da ücret ödemenin yanında diplomaların geçersizliği, eğitimin içeriği hakkındaki belirsizlikler gibi sorunlarla karşı karşıyalar. 2011-2015 yılları arasında sadece kamplarda yaklaşık 65.000 bebeğin dünyaya geldiğini düşünürsek, eğitim konusunun önemi bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

Sağlık alanında ise yapılan birçok iyileştirmeye rağmen sorunlar devam etmektedir. Uzun bir süreye boyunca İstanbul'da geçici koruma altında ka-

yıtlı Suriyeli kişilere sadece bir eczane ilaç verilmekteydi. Bu sayı İstanbul için artmış olsa da, İzmir'de halen tek bir eczaneden bile ilaç dağıtımı yapılmıyor. Dört yılın sonunda sağlık konusunda bazı adımlar atılmaya başlandı. Örneğin, sağlık konusunda son zamanlarda İstanbul'da başlamış olan "göç poliklinikleri" olumlu bir uygulama, ancak göç polikliniklerinin sayısı çok kısıtlı. Bu klinikler yabancı kimlik kartı olan göçmenler için bazı sağlık ocakları içerisinde işleme. Eğer hastaların sorunu ciddi ise hastanelere sevk yapılabilmekte ancak hastanelerdeki tercüman sorunu hastaların karşılaştığı en önemli problem olarak göze çarpmakta. Kısacası sağlık alanında yapılması gerekenler listesi halen çok uzun.

Çalışma alanında ise, Türkiye'nin uzun süren seçim belirsizliğinin aşılmasıyla birlikte Suriyelilere çalışma izni verilmesi konusunda ilerleme sağlanacağını umuyoruz. Şu anki durumda Suriyeliler, özellikle çocuklar, kayıtdışı ekonominin en mağdur kesimi olmuş durumdadır. Bütün bu

sorunların üzerine son dönemde yeni bir uygulama ile geçici koruma altındaki Suriyelilerin istisnai durumlar dışında kayıt oldukları şehir dışına çıkamayacaklarını belirten düzenlemeler yapıldı. Bu düzenleme ile birlikte haklara erişim problemlerine bir de özgürlüklerin kısıtlanmasını ekledik.

Ashında bütün bunlar yeni bir durum değil. 2011 yılından beri karşımızda duran Suriye krizinden çok önce Türkiye'nin uluslararası koruma politikasındaki ikilemlere değinmek mümkün. Türkiye, 1951 Cenevre Konvansiyonu'na üye ülkeler arasında ilginç bir örnek teşkil etmekte. Madagaskar, Kongo ve Malta ile birlikte Türkiye'nin 1967 Viyana Ek Protokollerine dayandırarak uyguladığı, daha önce de belirtmiş olduğumuz, bir "coğrafi kısıtlama" var. Buna göre, Türkiye, Avrupa ülkeleri dışından gelen iltica başvurularında coğrafi kısıtlama yaptırımı uygulamakta. Başvuru sahibi birey, BMMYK tarafından mülteci statüsü elde ettiği takdirde, Türkiye'de şartlı mülteci olarak bir süre kaldıktan sonra üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeyi beklemekte. Bu durum yukarıda açıkladığımız yeni kanun içerisinde de açıkça belirtilmiş durumda. Kısacası, coğrafi kısıtlama, Türkiye'nin Avrupa ülkeleri dışından gelen bireylerin başvurularına hukuki ve siyasi anlamda kısıtlamalar getirmekte.

Türkiye'de sığınmacılar ve şartlı mülteci statüsü sahipleri BMMYK'a başvuruları ile eş zamanlı olarak İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi tarafından "uydu kent" olarak nitelendirilen, Bakanlık tarafından belirlenmiş şehirlere yerleştirilmekteler. 2000'li yılların başında otuz civarında olan "uydu kent" sayısı, en son haliyle altmış üçe ulaşmış durumda. İçişleri Bakanlığı uydu kentleri güvenlik ve düzen açısından sorun teşkil etmeyen kentsel alanlar olarak tanımlamakta. Fakat bu noktada kimin güvenliği ve kime "karşı" bir güvenlik sorunu olacağı açık olarak belirtilmiş değil. Uydu kent uygulaması ile birlikte, Agamben'in (2000) mülteci kampları için belirtmiş olduğu olağanüstü halin kural olmaya başladığı alan tanımı, Türkiye iltica sisteminde şartlı mülteciler için geçerli bir durum haline gelmekte. Agamben'in kamp ve olağanüstü hal üzerine yorumu ile Türkiye'nin uydu kent uygulaması arasındaki tek fark uydu kentlerin du-

varlarla çevrilmiş kapalı alanlar olarak işleviyor olması. Oysa gerçekten de, uydu kent uygulaması, şartlı mülteciler için açık kentsel alanları kısıtlamak suretiyle, egemen gücün bürokratik, siyasi ve hukuki alanda bir anlamda yeniden ifade edilmiş stratejisi denebilir.

Nedir bu uydu kent uygulaması? Öncelikle ve özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropol alanlar bu uydu kent uygulamasından hariç tutulmuştur. Bireylerin seyahat özgürlüğüne kısıtlama getiren bu bürokratik yapılanma, şartlı mülteciler için belli başlı kuralları getirmektedir ki bu kurallar uydu kentleri açık bir kamp alanı haline dönüştürmektedir. Bu bağlamda herhangi bir uydu kente yerleştirilen şartlı mülteci ülkede bulunduğu süre içinde uydu kenti terk etmemekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğünü de haftada bir, ya da bazı durumlarda birden fazla kere, bulunduğu ildeki yetkililere gidip yoklama vermek suretiyle imza atarak yerine getirmektedir. İmza yükümlülüğü şartlı mülteciye bir anlamda bulunduğu ili terk etmeme adına kişinin geçici olarak Türkiye'de bulunduğu dair hukuki ve bürokratik olarak yapılan daimi bir hatırlatmadır. Şartlı mülteci, bulunduğu uydu kenti terk etmesi ve bu durumun tespiti (ki tespit tekrar imza ritüeli ile belirlenmektedir) halinde sembolik bir para cezası yaptırımı ile karşı karşıya gelebilmektedir. Türkiye'den üçüncü bir ülkeye yerleşene kadar uydu kentinde ikamet etme zorunluluğu olan şartlı mültecilerin uydu kentlerini terk etmeleri durumunda yetkililere bildirme zorunluluğu vardır. Bu zorunluluğu yerine getirmeyen kişilere yaptırım uygulanmaktadır. Örneğin, ayağından sakatlandığı için imza yoklamasına gidemeyen İranlı bir kadın sığınmacı, daha sonra, Ankara'da bulunan BMMYK görüşmesine gitmek için izin istemiş ancak yetkililerden gerekli izni alamamıştır. Sonuç olarak yetkililere haber vermeden, gizlice Ankara'ya gidip BMMYK ile görüşmesini yapmıştır.

Uydu kentlerde bulunan şartlı mülteciler çalışma, ibadet, eğitime ve sağlık hizmetlerine erişim gibi birtakım yasal haklara sahiptirler. En genel hatlarıyla değerlendirildiğinde, daha muhafazakar olarak nitelendirebileceğimiz şehirlerden oluşan uydu kentler, cinsel tercih, siyasi düşünce,

din, mezhep ya da ırk gibi gerekçelerle kendi ülkesini terk ederek Türkiye'de iltica başvurusunda bulunan bireyler için özellikle Anadolu'nun kentsel muhafazakar alanları daha çok sorun yaratmaktadır. Uzun süren başvuru değerlendirme sürecinde (ki BMMYK'nun bugünlerde 2020'li yıllara randevu verdiği bilinmektedir) mülteciler, hayatlarına devam edebilmek, en azından barınma, yiyecek, giyecek ya da çocukları varsa onların eğitim masraflarını karşılamak için finansal gelire ihtiyaç duymaktadırlar. Bu noktada şartlı mülteciler için en büyük sıkıntı Bakanlık tarafından kendilerine verilen ikamet tezkeresinde yazan "çalışma izni yerine geçmez" ibaresidir. Çalışma izninin olmaması, bireyleri ekonomik anlamda sınırlamakta, pek çok şartlı mülteciyi karaborsa diye tabir edilen sigortasız çalışma koşullarına zorlamaktadır. Bu durum mültecilerin işverenler tarafından sömürülmesini de beraberinde getirmektedir. Yine uydu kentlerin sosyoekonomik yapısı düşünüldüğünde, İstanbul, İzmir, Ankara gibi sanayileşmiş metropol alanları ile karşılaştırıldığında, bu şehirlerde bulunan düşük oranlardaki sanayileşme, şartlı mülteciler için "kaçak" dahi olsa iş olanaklarını sınırlamaktadır. Çalışma izni olmadan çalışmak şartlı mülteciyi aynı zamanda suçlu bir birey haline getirmekte ve bu kişiler işveren tarafından sömürülmeye ses çıkartmamaktadır. Şartlı mülteciler için yasak bir şehir olan İstanbul, gerek iş piyasası, gerekse sosyokültürel anlamda şartlı mülteciler tarafından yaşanabilir tek şehir olarak dile getirilmektedir.

Eğitim hakkına erişim anlamında ise, şartlı mülteciler en azından kâğıt üzerinde ilk ve orta öğretim kurumlarında eğitim alma hakkına sahiptirler. Fakat aynen geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklar için olduğu gibi eğitim dili-

nin Türkçe olması ve okullara kayıt yaptırmanın okul müdürlerinin takdirine bağlı olması, eğitim hakkına erişime kimi durumlarda engel teşkil etmektedir. Yaptığımız görüşmelerin birinde, Afrikalı bir sığınmacı, çocuğunun okulda ve yakın çevresinde "maymun", "pis zenci" gibi sözel tacizlere maruz kaldığından bahsetmiştir. Bu durumu gören anne, çocuğunu okula göndermemeyi daha doğru bir çözüm olarak görmüştür. Ayrıca, yabancı dilde eğitim veren birçok okul İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlerde bulunmaktadır. Kongo'dan gelen bir şartlı mülteci Fransızca eğitim veren Saint-Joseph Lisesi'nde kimi derslere katılma şansına sahipken, uydu kentte yaşama zorunluluğu nedeniyle bu imkândan mahrum kalmaktadır. Sağlık, şartlı mülteciler için haklar konusunda belki de en gelişmiş alanı oluşturmaktadır. Geçici koruma altındaki bireylere benzer olarak şartlı mülteciler de yabancı kimlik kartları ile devlet hastanelerindeki hizmetlerden yararlanabilmektedir.

Kısacası, Türkiye'nin farklı kategoriler üzerinden işleyen uluslararası koruma sistemi aslında benzer politikalar ile sığınmacıların devamlı bir muğlaklık içerisinde itmektedir. Hem geçici koruma altındaki Suriyeliler, hem de Avrupa dışından gelmiş olan şartlı mülteciler, eğitim, sağlık ve çalışma hakları konusunda benzer sorunlarla uğraşmaktadır. Suriyeliler için yeni uygulamaya koyulan kayıtlı oldukları il dışına çıkmama yasağı ve şartlı mülteciler için yıllardır uygulanan uydu kent sistemi de benzer şekilde bireylerin hareket özgürlüğüne getirilen önemli kısıtlamalardır. Nitekim Türkiye'de sığınmacı olmak, hakların yoksunluğu üzerine özgürlüklerin de kısıtlandığı bir alanda devamlı yeni taktikler üreterek yaşamaya çalışmaktan ibaret bir durumda kalmaktır...

KAYNAKÇA

- Agamben, G. (1998) *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life (Kutsal İnsan: Egemen İhtidar ve Çılgık Hayat)*. Stanford: Stanford University Press.
- Agamben, G. (2005) *State of Exception (Olağanüstü Hal)*. Londra: The University of Chicago Press.

- Mezzadra, S. ve Neilson, B. (2013) *Border as Method, or, the Multiplication of Labor (Metot olarak Sınır ya da Emeğin Çarpımı)* Durham and Londra: Duke University Press.
- Mezzadra, S. ve diğerleri (2015) 'New Keywords: Migration and Borders' (*Yeni Anahtar Kelimeler: Göç ve Sınırlar*) *Cultural Studies*, 29 (1): 55-87.